

Смолянкіна С. М.,
аспірант кафедри фінансових ринків
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено роль і принципи діяльності міжнародних валютно-кредитних організацій у забезпеченні екологічної безпеки, виокремлено основні етапи процесу залучення міжнародних кредитів на екологічні проекти, розкрито процедуру та умови надання «вуглецевий кредитів».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: екологічні проблеми, міжнародні валютно-кредитні організації, чинники ризику, екологіяні програми, вуглецеві кредити, Кіотський протокол, Глобальний екологічний фонд.

АННОТАЦИЯ. В статье исследована роль и принципы деятельности международных валютно-кредитных организаций в обеспечении экологической безопасности, выделены основные этапы процесса привлечения международных кредитов на экологические проекты, раскрыто процедуру и условия предоставления «углеродный кредитов».

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экологические проблемы, международные валютно-кредитные организации, факторы риска, экологияни програми, углеродные кредиты, Киотский протокол, Глобальный экологический фонд.

ANNOTATION. The article examines the role and principles of the international monetary and credit organizations in ensuring the environmental, the milestones of the process involving international loans for environmental projects, described the procedure and terms of «carbon credits».

KEYWORDS: environmental problems, international monetary-credit organizations, risk factors, ekolohiyani program, carbon credits, Kyoto Protocol, the Global Environment Facility.

Постановка проблеми. Перетворення екологічної проблеми на глобальну проблему людства викликає необхідність проведення країнами світу спільних заходів щодо їх розв'язання і вимагає значних капіталовкладень у фінансування програм і проектів з охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів. Особливо гострим є питання фінансування екологічних програм у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою. Оскільки власні фінансові ресурси цих країн є досить обмеженими, фінансування проектів з охорони довкілля значною мірою забезпечується надходженнями із зовнішніх джерел, головним чином, за рахунок кредитування з боку міжнародних валютно-кредитних організацій. Важливу роль у кредитуванні природоохоронних заходів відіграють установи групи Світового Банку на чолі з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР).

Аналізостанніх досліджень і публікацій. Визначенню особливостей взаємозв'язку між економічним розвитком країн та міжнародною екологічною безпекою присвячено праці відомих вітчизняних учених О. Балацького, В. Барякина, В. Бокова, З. Герасимчук, К. Гофмана, Б. Данілішина, З. Дорогунцова, Р. Лацько, В. Лисова, Б. Райзберга, Н. Реймерса. Серед іноземних учених можна виділити: Дж. Дейлса, Р. Коуза, Я. Міколаша, Л. Піттермана, Дж. Стіглера, Р. Тервіа, Т. Тьстенберга, Ф. Шелмана.

Мета і завдання дослідження. Завданням статті є аналіз фінансування екологічних проєктів міжнародними фінансовими організаціями. Метою дослідження є визначення перспектив розширення співробітництва між країнами в цій сфері діяльності.

Виклад основного матеріалу. Про значну увагу, що приділяється Світовим Банком розв'язанню екологічних проблем, свідчить той факт, що серед цілей у сфері розвитку, встановлених у Декларації тисячоліття, одним з пріоритетних завдань проголошено забезпечення екологічно стійкого розвитку на основі пом'якшення впливу чинників ризику і невизначеності на країни, що розвиваються, та транзитивні країни. На цей час близько 13 % (13 млрд дол.) усього портфелю Банку пов'язано із задачами управління навколишнім середовищем та природними ресурсами. Банк продовжує вдосконалювати застосування заходів політики економічних і соціальних захисних заходів. Близько 83 % усіх нових інвестиційних позик підлягає екологічній оцінці, що свідчить про посилення політики застосування захисних мір.

У бідних країнах існують різні чинники ризику та вразливості, що перешкоджають стійкому розвитку: нестаток води, нестабільність цін на сировинні товари, мінливість погоди та стихійні лиха негативно впливають на перспективи зростання. Екологічні ризики в результаті зміни клімату, втрати біорозмаїття, виснаження рибних запасів, господарської практики, що заважає стійкому розвитку (наприклад, незаконні лісозаготівлі), ставлять під загрозу можливість продуктивного використання природних ресурсів для підвищення добробуту населення.

Для вирішення цих проблем МБРР реалізує комплекс взаємопов'язаних галузевих стратегій у таких галузях, як розвиток сільського господарства і сільських районів, лісовикористання, водні ресурси, навколишнє середовище і соціальний розвиток. Цей комплекс стратегій заснований на інтегрованому підході до зростання на основі екологічної та соціальної відповідальності.

В останні роки обсяги фінансування, наданого Світовим Банком на заходи з охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання ресурсів, постійно зростають.

За період 2005—2010 рр. найбільший обсяг фінансування Світовим Банком екологічних програм припадає на країни Східної Азії і Тихоокеанського регіону.

Поліпшення екологічної ситуації є одним з пріоритетних напрямів діяльності Світового Банку з надання країнам вказаного регіону допомоги в досягненні цілей у сфері розвитку. Питома вага коштів на природоохоронні заходи склала в 2010 році 16 % у

загальному обсязі кредитів, наданих країнам регіону. На Філіппінах МБРР надає уряду допомогу з розширення доступу населення до питної води за рахунок інвестицій МФК у розвиток системи постачання питної води і реалізації проекту Світового Банку з очищення стічних вод у Манілі.

Виконання країнами умов Кіотського протоколу призводить до зростання попиту на фінансування придбання так званих «вуглецевих кредитів», у першу чергу в Китаї, а також у Філіппінах, В'єтнамі та в інших країнах регіону. У Китаї Світовий Банк і Глобальний екологічний фонд спільно фінансують програму розширення використання джерел енергії, що відновлюються. Банк також фінансує китайський проект реформування системи опалювання та підвищення ефективності енергоспоживання, який дозволить покращити якість як атмосферного повітря, так і повітря у приміщеннях.

Наступним регіоном за масштабами екологічного фінансування є Латинська Америка і Карибський басейн, на які припадає 19,6 %. Пріоритетною сферою капіталовкладень Світового Банку у країнах цього регіону є розвиток і зміцнення природоохоронних інститутів. У Латинській Америці і Карибському басейні в 2010 році спостерігалось найбільше зростання обсягів екологічного фінансування з боку Світового Банку (більш ніж удвічі порівняно з 2009 р.). Таке масштабне фінансування було значною мірою пов'язане з необхідністю ліквідації наслідків стихійних лих, у результаті чого частка природоохоронного фінансування склала 16 % загального обсягу кредитів, наданих Світовим Банком країнам регіону.

На країни Південної Азії припадає 17,6 % кредитування Світовим Банком екологічних проектів у 2009—2010 рр. Масштабне зростання обсягів фінансування в групі з раціонального використання природних ресурсів для забезпечення співробітництва в управлінні проектами у сфері землевикористання, риболовства, біорозмаїття та лісового господарства.

Банк реалізує свою програму дій з забезпечення стійкого розвитку в рамках ключових глобальних партнерств, у тому числі партнерства з Глобальним екологічним фондом і Консультативною групою з міжнародних досліджень у сільському господарстві. Створений Світовим Банком і Світовим фондом дикої природи Альянс зі збереження лісів і раціонального лісовикористання підтвердив свою підпорядкованість діяльності, спрямованій на уповільнення темпів виснаження світових лісових ресурсів у рамках другого етапу реалізації встановлених партнерством нових завдань у сфері скорочення масштабів винищення лісів. У ме-

жах Фонду партнерства з охорони критичних екосистем Світовий Банк спільно з Глобальним екологічним фондом і урядом Японії займається охороною «гарячих точок» біорозмаїття на Землі.

Глобальні партнерства створюються також з метою розв'язання проблем забруднення атмосферного повітря. Кошти партнерств приватних і державних інвесторів у сфері фінансування придбання «вуглецевих кредитів» перевищили в 2007 році 800 млн дол., що є важливим кроком на шляху створення стабільного світового ринку торгівлі квотами на викиди вуглецю. За підтримки Світового Банку було створено три нових механізми фінансування придбання «вуглецевих кредитів». Датський вуглецевий фонд з обсягом внесків 40 млн дол. та іспанський вуглецевий фонд з обсягом внесків 213 млн дол. мають на меті залучення потоків капіталу для забезпечення стійкого розвитку шляхом придбання квот скорочення викидів вуглецю відповідно до Кіотського протоколу. Третій трастовий фонд сприяння фінансуванню придбання «вуглецевих кредитів» з обсягом внесків 11 млн дол. був заснований як багатобічний механізм надання технічної допомоги країнам, зацікавленим у купівлі квот.

Крім проектів МАР/МБРР, Банк допомагає країнам-позичальникам вирішувати регіональні і глобальні екологічні задачі за допомогою Глобального екологічного фонду (ГЕФ). ГЕФ був заснований у 1991 році для того, щоб на основі міжнародної співпраці створити фінансовий механізм для вирішення глобальних екологічних проблем.

Глобальний екологічний фонд є міжнародною фінансовою організацією, що здійснює свою діяльність щодо досягнення глобальних екологічних цілей у партнерстві і співпраці з трьома виконавчими агентствами: Всесвітнім банком, ПРООН і ЮНЕП. ГЕФ користується адміністративною підтримкою Всесвітнього банку, залишаючись при цьому функціонально незалежним від нього.

ГЕФ є фінансовим механізмом, призначеним для виконання чотирьох міжнародних конвенцій, які, у свою чергу, забезпечують керівними принципами управляючі органи ГЕФ, включаючи його Раду і Асамблею. Це наступні конвенції: Конвенція з біологічного розмаїття, Рамкова Конвенція ООН зі зміни клімату, Конвенція ООН по боротьбі з опустелюванням і Стокгольмська Конвенція про стійкі органічні забруднювачі.

У структуру управління Глобального екологічного фонду (ГЕФ) входять: Асамблея, Рада, Секретаріат, три Агентства-виконавці, сім Виконуючих агенцій, науково-технічна консультативна група і незалежний відділ з моніторингу й оцінки.

Рада є основним керівним органом і складається з 32 членів, які призначаються регіональними групами країн-учасниць ГЕФ: 14 — з груп країн-донорів і 18 — з груп країн-одержувачів.

Брати участь у процесах ГЕФ можуть тільки ті країни, які ратифікували Конвенції, для яких ГЕФ є фінансовим механізмом. У даний час налічується 176 країн-учасниць. Країни-донори забезпечують поповнення Трастового фонду ГЕФ, яке відбувається кожні 4 роки.

Існує чотири основні типи грантів ГЕФ:

1. фінансування повномасштабного проекту — гранти понад 1 млн дол. США. Звичайно повномасштабний проект ГЕФ потребує від 12 до 18 місяців для його розробки та отримання затвердження Ради. Не дивлячись на те, що ГЕФ прагне скоротити цей період, період реалізації повномасштабного проекту чітко не визначений, і звичайно триває від 3 до 6 років з фінансуванням ГЕФ на загальну суму бюджету в межах 3—8 млн дол.;

2. фінансування середніх проектів — гранти до 1 млн дол. США. Розробка і затвердження Радою середньомасштабного проекту займає 6—12 місяців. Середньомасштабні проекти звичайно призначені для неурядових організацій і для фінансування демонстраційних ініціатив або експериментальних проектів. Повно- і середньомасштабні проекти повинні бути націлені на глибокі причини виснаження глобального навколишнього середовища;

3. програма малих грантів — гранти від 50 до 150 тис. дол. США. Програма малих грантів призначена тільки для неурядових і громадських організацій;

4. гранти на підготовку проектів, які поділяються на три категорії:

- PDF Block A (до 25 тис. дол.);
 - PDF Block B (від 350 до 700 тис. дол. на проекти, в яких беруть участь декілька країн);
 - PDF Block C (до 1 млн. дол.).
- Наявні три типи організації проектної діяльності. Проект виконується:

- національним урядом;
- агентством ООН або регіональним банком розвитку;
- неурядовою організацією.

Тип проекту обирається залежно від виду організації, яка розроблятиме і представлятиме на розгляд проектну пропозицію, від набутого досвіду і рівня її можливостей.

Проекти можуть належати якійсь одній певній сфері діяльності Глобального екологічного фонду або зв'язувати кілька з них. Проектна діяльність може відбуватися як на регіональному, так і на національному рівні. Крім того, пропозиції деяких проектів формуються на міжнародному рівні. Створення такого проекту, який би якнайкраще відповідав національним пріоритетам і був спрямований на досягнення цілей глобальної екології, залежить від конкретної пропонуючої сторони.

Глобальним екологічним фондом визначено шість основних сфер для проведення своєї діяльності: збереження біорозмаїття, кліматичні зміни, захист міжнародних вод, боротьба з виснаженням земель, припинення використання стійких органічних забруднювачів і комплексна сфера. Якщо розподілити проекти по цих сферах основної діяльності, то стає очевидним, що проекти, пов'язані із збереженням біорозмаїття і кліматичними змінами займають значну частину портфеля ГЕФ.

ГЕФ є організацією, що співфінансує, він покриває виключно додаткові витрати, що виникають у результаті проведення заходів, спрямованих на поліпшення глобальної екології.

Висновки: З урахуванням значних обсягів необхідних фінансових ресурсів для реалізації екологічних програм у глобальному масштабі, глобалізація фінансового механізму міжнародної екологічної безпеки дозволить забезпечити не тільки кількісні, але й якісні зміни. У цілому слід зазначити, що глобальні екологічні проблеми можуть бути вирішені тільки за умови вироблення адекватної моделі стійкого соціально-економічного розвитку людства.

Робота з охорони та поліпшення навколишнього природного середовища може бути успішною тільки за умови поєднання національних програм кожної країни з колективними діями держав на основі міжнародного співробітництва в галузі екології. Необхідним є розширення співробітництва між країнами в цій сфері діяльності, яка потребує мобілізації величезних матеріальних й інтелектуальних ресурсів всього світу. Наявність подібних проблем природокористування є однією з необхідних умов розвитку і закріплення зв'язків співробітництва у цій сфері між різними за суспільним устроєм державами.

Література

1. *Барбашова Н.В.* Екологічна безпека промислово розвиненого регіону: правовий аспект: Монографія. — Донецьк: ДонДАУ, 2002. — 227 с.

2. Білорус О., Лук'яненко Д. та ін. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / Під ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
3. Білорус О., Лук'яненко Д. та ін. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / Під ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
4. Буравльов Є. П. Безпека навколишнього середовища. — К., 2004. — 320 с.
5. Войтов И.В. Руководство по подготовке и реализации проектов Глобального экологического фонда / И.В. Войтов, О.Ю. Митакович. — Минск, 2001. — 92 с.
6. Галиця І. Інновації у контексті економіко-екологічних процесів // Вісник НАН України. — 2004. — № 3. — С. 10—23.
7. Защита окружающей среды Европы: четвертая оценка // Европейское агентство по окружающей среде, Дания. — 2007. — 452 с.
8. Колотило Д.М. Екологія і економіка: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005 — 576 с.
9. www.envirosecurity.org — Офіційний сайт міжнародного Інституту з екологічної безпеки.
10. www.worldbank.org — Офіційний сайт Світового банку.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2012